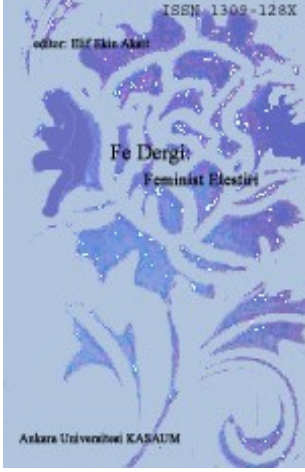

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 6, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Yeni Bir Çağ Hayali-Sheila Rowbotham
Tolga Ulusoy

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: **2 Haziran 2014**

Bu makaleyi alıntılanmak için: Tolga Ulusoy, “Yeni Bir Çağ Hayali-Sheila Rowbotham,” *Fe Dergi* 6, no. 1 (2014), 27-31.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/11_10.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

“Yeni Bir Çağ Hayali-Sheila Rowbotham”
Tolga Ulusoy*

Sheila Rowbotham (2013). Yeni Bir Çağ Hayali: Yirminci Yüzyılı Yaratan Kadınlar. (Çev.) Suğra Öncü. İstanbul: Sel.

Kitap Rowbotham tarafından 2010 yılında İngilizce yazılmış, Türkçeye ise Suğra Öncü tarafından çevrilmiş ve 2013 yılında basılmış. Sheila Rowbotham İngiltere doğumlu sosyalist-feminist bir tarihçi hem akademi içerisinde yaptığı çalışmalarla hem de toplumsal hareketlere katılımıyla bilinen bir aktivist ve devrimci. Bu çalışmasından önce Türkçeye çevrilmiş olan çalışmaları *Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik* (Hilary Wainwright ve Lynne Segal ile birlikte)¹, *Kadın Bilinci, Erkek Dünyası*², *Kadınlar, Direniş ve Devrim*³ ve *Kadının Gizlenmiş Tarihi*⁴’dir.

Yeni Bir Çağ Hayali on bölüme ayrılmış her bölüm farklı bir konuyu ve o konuya dair mücadeleleri ve düşünceleri irdeliyor.

Kitabın giriş bölümü anlattığı tarihsel dönemin sosyal,kültürel, siyasal ve iktisadi koşullarını ortaya koyarak başlıyor:

“Artan rekabet ve düşen kârlar 1870’ler ile 1880’lerde başlayarak 1890’ların ortasına kadar devam eden bir buhran dönemine yol açtı; 1890’ların sonuna doğru enflasyon baş gösterdi. Büyük ölçekli kuruluşların dizginlenemeyen gücü, kentlerde mantar gibi büyüyen gecekondu semtleri ve kırsal yaşamın yok edilişi karşısında işçiler yeni bir mücadele ruhu geliştirirken yoksulların vaziyetinden rahatsız olan orta sınıfın kimi kesimleri de sınıfsal eşitsizliği sorguladı. Kadınlar da erkekler gibi, ekonomi ve toplum konusunda beliren muhalif görüşlere müdahale etmek için kendi deneyimlerinden yararlanarak olaylara el koymaları gerektiğine dair bir zorunluluk duydu.” (s.10)

Kadınların bu hareketli toplumsal durumdaki konumları ise şöyle özetleniyor:

“(…) kadınların iş ve siyasal talepleri de dışlanmalarına yol açıyor; erkeklere bağımlılıklarını ve boyun eğişlerini sorgulanır hale getiriyordu. Kadın hakları hareketi kimi kadınlara diğer haksızlık ve eşitsizliklere direnme, toplumsal ve ekonomik yaşamı daha geniş biçimde etkileme konusunda esin kaynağı oldu. Hem de kendi isteklerini gerçekleştirmeye ilişkin içsel bir vaat taşıyor, kişisel varoluş biçimlerini değiştirme çabalarını destekliyordu. Kamu alanında yeni bir role yönelen feministler, kadınların nasıl olabileceği ve kendi yaşamında neler yapabilecekleri konusundaki kültürel varsayımları altüst etti.” (s.10)

Fakat kadın hareketi birleşik tek bir hareket ya da örgüt haline gelmiyor hiçbir zaman. Diğer hareketler, mücadeleler ve zihniyetlerle birleşiyor, ayrımlaşıyor, çatışıyor, uzlaşıyor. Anarşistlerden, reformculara, sosyalistlere, ırkçılık karşıtlarına, liberallerden cinsel özgürlük yanlılarına hatta Hıristiyanlara daha da ötesi mistiklere kadar pek çok unsur feminizmi ve kadın hareketini etkiliyor ve ondan etkileniyor. Bu çeşitlilik pek konunun ve sorunun ortaya konmasını ve sorgulanmasını sağlıyor, geniş bir mevzi ve mücadele alanı oluşturuyor. O dönemde yaşamış pek çok devrimci ve radikal kadın (ve erkek) günümüzde dahi rahatlıkla tartışılmayan konuya parmak basıyorlar. Bu mücadele kadınlara siyasal katılım hakkı, ekonomik istihdam hakkını, eğitim görme hakkı vb. pek çok kazanımlar sağladı ama kadınların bunların ötesine geçen ütopyalar kurdular vemücadeleye devam ettiler.

Çalışmanın birinci bölümü ‘Günlük Yaşam Maceraları’ adını taşıyor. Yeni zihniyetlerin oluşmaya başlaması “yeni kadın”ın ortaya çıkmaya başlamasını da getiriyor. Bu “yeni kadın” çalışma biçimlerinden, dinsel inançlara ve cinsel hayata kadar pek çok gündelik yaşantıyı sorgulamaya başladı. İşçi kadınların hakları için başta Marx’ın kızı Eleanor’un verdiği sendikal mücadele kadınlara önemli kazanımlar getiriyor. Bunu yanında kadınlara yükseköğrenim yolu yavaş yavaş açılmaya başlıyor ve kadınlar çeşitli profesyonel mesleklerde

*Ankara Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi

çalışmaya başlıyorlar. Siyahi kadınlar ise hem beyazlar hem de siyahi erkekler tarafından ezildiklerini ortaya atıyorlar ve hem ırkçılığa karşı hem de erkek egemenliğine karşı kapsamlı bir mücadeleye giriyorlar. Dinin sorgulanması da bu dönemde artmaya başlıyor, bunun en önemli neden ise Darwin'in evrim kuramını ortaya atmış olması. Hıristiyanlığın erkek egemen söylemi kadınların dikkatinden kaçmıyor; bu söyleme karşı kimi kadınlar inançsızlığa doğru giderken kimi kadınlarda yeni inanç biçimlerinin olabirliklerini ortaya atıyorlar. Bu mücadele çeşitliliği kimi zaman sürtüşmelere sebep oluyordu en önemli konu ise değişimin birden olmasını talep eden devrimcilerle, yavaş ve köklü olmayan değişimler talep eden reformcular ve hayırseverler arasında var olundu. Fakat ne olursa olsun "Sınıfların ve toplumsal cinsiyetin çizili sınırları arasında gidip gelen bu "tuhaf kadınlar" ortaya çıkınca, yerleşik düzen sarsıldı: Toplumun kurulu yapısına uymuyorlardı ve gariplikleri muhalif kalmalarına sebep oldu." (s. 37)

Kitabın ikinci bölümü 'Nasıl Olmalı' adını taşıyor. Bu bölümde kadınların varoluş biçimlerine ve özerk bir benlik arayışlarına verdikleri tepkiler anlatılıyor. Bu arayışta önemli bir unsur giyinme biçimleri. "Yeni kadın"ların giyim üzerine olan tavırları iki biçimde şekilleniyor. İlk yaklaşım kadınların erkek giyim tarzını benimsemeleri, bu benimseme sayesinde kadınların ev dışı alanlarda daha az fark edilerek daha özgür davranabilecekleri. İkinci olarak ise kadınların kendi giyim tarzlarını korumaları ve "erkekler gibi" olmadan özgürlük mücadelesi vermeleri gerektiği düşüncesi var. Bu farkın önemli nedenlerinden birisi devrimcilik ve reformculuk çatışmasından kaynaklanıyor. Devrimciler büyük dönüşümleri talep ediyorlar giyimdeki bu radikal kopuşta bundan kaynaklanıyor. Reformcular ise toplumun tepkisini ve nefretini çekmeden gerçekleşecek bir dönüşümü istiyorlar. Bu ayrımındaki bir diğer noktada işçi sınıfından olan kadınların toplum içerisinde kadınlara özgü olarak görülen giysileri talep etmeleri. Bu tür giysilere uzak kalan sınıflarda bu yaşam tarzına ulaşmak için duyulan arzu kimi zaman eleştirel düşüncelerinde kaynağını oluşturuyor. Özerk bir benlik ve varoluş peşinde olan kadınlar aynı zamanda pek çok farklı yaşama peşinde oldular. Doğayla olan ilişkilerini güçlendirmeye çalıştılar, bunun yanında farklı ırktan ve sınıftan insanlarla beraber olma deneyimleri yaşadılar. Pek çok beyaz kadın için siyahi kadınlarla beraber olmak ve mücadele etmek hayatlarının önemli bir dönemeci oldu. Orta veya üst sınıftan olan kadınlar da işçi sınıfından olan ve yoksul insanlarla beraber oldular. Bu arayışta en önemli noktalardan birisini kadınların aşk ve cinsellik ilişkileri oluşturdu. Kendileri gibi devrimci ve radikal erkeklerle evlendiler veya beraber oldular, cinselliklerini özgürce yaşadılar. Eşcinsel yönelimleri olan kadınlarda kendi cinsel arzuları doğrultusunda yaşamlarını inşa ettiler.

'Cinsellik Sorunu' adını taşıyan bölüm ortaya çıkmaya başlayan "yeni kadın"ın en önemli sorunlarından birisini cinsel arzu ve bu arzunun yaşanma biçimlerini konu ediniyor. Avrupa kıtası büyük bir cinsel baskın dönemi de olan Viktorya döneminin sonlarını yaşıyor ve en sert tartışmalar bu konu etrafında dönüyor. Kadınların bir kısmı özerk bir birey olabilmelerinin en önemli unsurlarından birisinin özgür cinsellik olduğu görüşünü savunuyorlar. Diğer bir kısım kadın ise "dianacılık" denilen birleşme içermeyen bir aşk yaşantısının kadınların özgürlüğü için daha iyi bir çözüm olduğunu iddia ediyorlar. Cinsellik sorunuyla bağlantılı diğer konularda randevuevleri ve cinsel hijyen gibi konulardı. Reformist kadınlar randevuevlerini kapatılması gerekliliğine dair kampanyalar yürütmeye başladılar. Bunun yanında HavelockEllis gibi kimi araştırmacılar cinselliğin psikolojine dair çalışmalarda bulunmaya başladılar ve tür çalışmalar toplum tarafından kabul edilmeyen pek çok cinsel davranışın varlığını ortaya koydu. Bu davranışlar arasında en başta eşcinsellik geliyordu. Kadınların kendilerine dair cinsel yaşantılarını keşfetmeye başlamaları arzularının yönlerine dairde yeni farkındalıklar elde etmelerini sağladı. Daha sonra Sigmund Freud gibi kuramcılar tarafından da dillendirilmeye başlanan cinsellik sorunları hem pek çok insanın hayatıyla doğrudan bağlantılı olan hem de büyük dirençlerle karşılaşan bir mücadele alanı olarak varlığını sürdürdü geldi.

Kitabın dördüncü bölümü "Her Genç Kızın Bilmesi Gerekenler" adını taşıyor ve cinsellikle yakından bağlantılı bir konu olan doğum kontrol yöntemlerini ve kürtaj hakkı mücadelesini konu alıyor. "Yeni Kadın"ın en önemli mücadelelerinden birisi anne olup olmamaya ya da ne zaman anne olacağına kendisinin karar verme isteği idi. Anne olmanın kadının en doğal durumlarından birisi olarak görüldüğü ve kutsallık payesine çıkarıldığı bir dönemde bu fikri ortaya koyabilmek gerçekten cesaret isteyen bir iş. Bu konunun aynı zamanda özgür cinsellik ile de sıkı bir bağlantısı bulunmakta çünkü özgür bir cinsellik için hamile kalma korkusu olmadan kadınların cinselliklerini yaşayabilmeleri gerekmektedir. O yüzden gebelik önleyici kimi önlemler ve bunların bilgileri kadınlar arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Fakat bu tür bilgileri yaymak pek çok ülkede suç kabul edilmiştir ve bunun mücadelesi içerisinde olan kadınlar yargılanmışlardır. Kadınların doğum kontrolünü savunmaları ise birkaç farklı görüşten temellenerek oluşmuştu. Malthus'un görüşlerinden esinlenen kadınlar nüfusun kontrolü ve sonrasında yoksulluğun yok olabilmesi için doğurganlığın azaltılması gerekliliğini öne

sürmekteydiler. Galton'unöjenik fikirlerinden beslenenler ise daha iyi bir gelecek için biyolojik bir denetim gerekliliğini öne sürüyorlar. Sosyalistler ise kadın işçilerin iş yükünün daha azaltılması için daha az (ya da hiç) çocuk sahibi olmaları gerekliliğini öne sürüyorlardı. Bu düşünceleri fiili olarak uygulayan(kürtaj yapan doktorlar ve hemşireler) ve yayanlar ise adli mücadeleler veriyorlar ve suçlu addediliyorlardı.

Diğer bölüm 'Annelik' adını taşıyor, kadınların annelik karşısında verdiği tepkiler ve cevaplar bu bölümün konusunu oluşturuyor. Kadınlar ve çocuklar için sağlık merkezleri kurulması, anne olan kadınlara maaş bağlanması gibi pek çok konu annelik sorununa karşı getirilen çözüm önerileri arasında. Fakat annelik maaşı tartışılan bir konuydu çünkü kimi kadınlar bu maaşın kadınları iş hayatından ve kamusal alandan uzaklaştırarak onu ev hayatı içerisine mahkum edeceğini düşünüyorlardı. Anneliğe dair diğer önemli bir tartışma konusu ise çocuk yetiştirmeye ilgiliydi. Bazı düşünürler kadınların çocuklarını yetiştirmekte en önemli kişiler olduğunu söylüyordu bu kampta yer alan başka düşünürler ise babalarında katıldığı bir yetiştirme ortamının çocuklar için en iyi olacağını söylüyorlardı. Yani bir aile ortamı çocuk yetiştirmede en önemli unsur olarak görülüyordu. Bu düşünceye karşı olanlar ise annelerin illa çocuk yetiştirme konusunda uzman olamayacağını söylüyor ve çocukların yetişmesi için özel alanlara ve okullara ihtiyaç olduğuna inanıyorlardı. Bu alanda yeni eğitim anlayışları ortaya çıkmaya başladı.

Kitabın 'Yeni Ev İş: Yeni Evler' isimli bölümü eve, ev içindeki ilişkilere, ekonomiye dair yeni anlayışların gelişmesi konusunda. Bu yeni anlayış daha sonrasında ev idaresi ve ekonomisi bilimi yani ekoloji adını aldı. Bu yeni bilim ev içi beslenme, sağlık, insanlar arası ilişkiler gibi pek çok konuyu kapsıyordu ama sadece sistem içi bir konumu değil aynı zamanda kapitalizm karşıtı bir duruşu da bulmaktaydı. Bu ev idaresi düşüncesi ilk olarak yoksul insanlar için düşünülmüş ama sonrasında orta sınıf tarafından da benimsenmiş bir düşünce. Yeterli teçhizatı ve olanağı bulunmayan kişiler ve aileler için mahalle düzeyinde kolektif çözümler üretilmeye başlanmıştır. Bu kolektif çözümler ise gittikçe belediye işlerine ve kent tasarımlarına dair yeni fikirler öne sürmeye doğru gitmiştir. Yani evden başlayan bu süreç ev dışı mekânlara taşmıştır. Kimi yerlerde ortak çamaşırhane ve bulaşıkhaneler hatta belki hamamlar; kimi yerlerde de ortak çocuk kreşleri açma girişimlerine başlanmıştır. Düşüncenin bu şekilde gelişmeye başlaması ütopyacı kente ve mekâna dair tasarımları da beraberinde getirmiştir. Evin, mekânın ve kentlerin tasarlanması "sadeleşme" ve "yaşama sanatı" düşüncelerinin gelişmesini de etkilemiş. Ama ev idaresi konusu sorunları da yanında getiriyor; bunların en belli başlıları hizmetçi sorunu, erkeklerin ev işlerine katılımı sorunu ve ev işine ücret ödenmesi sorunu. Evde çalışan hizmetçilerin hem emek sömürüsüne dair sorunları hem de savaş dönemlerinde kadınların fabrikalarda daha fazla çalışmaya başlamalarıyla beraber orta ve üst sınıf evlerde çalışacak hizmetçi bulamamaları sorunu ev idaresine dair yeni görüşlerin ortaya çıkmasına olanak vermiştir. Ev idaresine dair diğer iki sorun ise günümüzde halen tartışılmalı konulardır, kadınlara ev işleri için ücret vermek o zaman bir çözüm olarak ortaya atılmış ama o günden bugüne halen bir karşılık bulamamıştır. Bu ücret sorununa çözüm olabilecek bir başka konu ise erkek ve kadınların ev işlerine ortak katılımını sağlamaktır ama erkeklerden bu konuya katılım görülmemiştir.

Yedinci bölüm ev idaresi konusuna bağlantılı bir konu olan tüketimi işliyor ve 'Tüketicinin Gücü' adını taşıyor. Ev içinde çalışmak zorunda kalan pek çok kadın kamusal alanda sesini duyurabilmek için başka bir mücadele aracı (sendika vb.) olmadığı için tüketme ve tüketmeme ilişkisi içerisinde kendilerini kamusal alanda var etmeye çalışmışlardır. Ev kadınları evlerine alınan her türlü maldan sorumlu oldukları için bu güç örgütlendikçe daha da artmıştır. Tarihte kadınların örgütlediği bu tür tüketme grevlerinin yani boykotların pek çok örneği vardır. Tüketmenin bir başka boyutu daha ucuz ve daha kaliteli ürünlere ulaşmak için kooperatiflerin kurulma mücadelesidir. Özellikle işçi sınıfından kadınlar ve yoksullar sosyalist, anarşist ve sendikacılarla beraber bu tür kooperatiflerin örgütlenmesi için mücadele etmişlerdir.

Sekizinci bölüm 'Emek Sorunları' adını taşıyor. Hem eğitim almış kadınlar için hem de eğitimi olmayan kadınlar için işyerlerindeki sorunlar ve emek sömürüsü kaçınılmaz bir durumdadır. Eğitim olanağına ulaşabilen kadınlar erkek egemenliği altında bulunan ve dolayısıyla yüksek ücretli mesleklere sahip olamamaktadırlar. Çoğunlukla kadınlıklarına paralel görülen bakım ve eğitim ile ilgili işlerde çalışabilmektedir ve bunlarda da süreklilik sağlayamamaktadırlar. Eğitim olanağına ulaşamayan ve çoğunlukla işçi olarak çalışan kadınlar ise işçi olarak sömürülmenin yanında kadın olarak da dışlanma ötekileşme yaşamamışlardır. Düşük ücret almak, evlilik ya da hamilelik durumlarında işten kovulma gibi pek sorun kadın işçilerin önüne çıkan konulardır. Hem sosyalist hem de feminist hareket tüm bu sömürü biçimlerine karşı mücadele etmeye çalışıyordu. Ama sendikaların da tıpkı sermaye sahipleri gibi erkek egemen bir zihniyet içerisinde olmaları kadınların hem patronlarına karşı hem de sendikalara karşı bir mücadele içerisine soktu. Bu bağlamda kadınlar kendileri için yeni örgütler kurmak durumunda kaldılar. 1911 yılında New York'da bir tekstil fabrikasında çıkan yangında 146 kadın hayatını

kaybetti ve mahkeme açıkça suçlu olmalarına rağmen işyeri sahiplerini suçsuz buldu. Bu olay kamuoyunda bir farkındalığın oluşmasına yol açtı ama haklar ve önlemler hiçbir zaman istenilen düzeye ulaşamadı.

Dokuzuncu bölümde emek sorunlarıyla ilgili başka konulara değiniliyor ve bölüm 'Çalışmayı Yeniden Ele Almak' adını taşıyor. Radikal ve devrimci kadınlar iş ve meslek sorununu ele alırken yukarıda değinilen özerk bir birey olma düşüncesinden hareket ettiler ve işinde kişinin kendini geliştirmesinde çok önemli bir unsur olduğu sonucuna vardılar. Bu yüzden kadınları kendilerini mutlu eden işlere yönlendirmeye çalıştılar yani iş ile oyunu birleştirmeye çalıştılar. Başka kimi kadınlar ise iste taylorizmi savundular ve sağlıklı, düzenli ve verimli bir iş kurgusuna ulaşmaya çalıştılar. Düşüncelerine göre önceden programlama kadınlara faydalı bir iş olanağı sağlayacaktı ama beklenen gibi olmadı kadınların özgürleşmesi için (tabii ki erkekler için de) taylorizmin etkin bir düşünce olmadığı anlaşıldı.

Kitabın onuncu ve son bölümü ise 'Günlük Yaşamı Demokratikleştirmek: Demokrasinin Yeniden Tasarımı' adını taşıyor. Bu bölüm iki ana tema etrafında geliyor ilki kadınlara erkeklerden farklı bir varlık olarak mı yoksa eşit ve aynı birer varlık olarak mı bakılacağı sorunu. Bu sorun o zamandan günümüze kadar tartışılmalı bir konu olmuştur ve feminist düşüncenin önemli ayırım noktalarından birisidir. Bu eşitlik farklılık sorunu oy hakkı meselesinde, çalışma hayatında özellikle annelik bağlamında tartışılıyor. Kadınlar doğurdukları için meslek hayatlarında erkeklerden nasıl ve ne kadar farklı bir muameleye maruz kalacakları o günlerden bugünlere halen tartışılıyor. İkinci konu ise değişimin nasıl olacağı sorundur. Devrimle mi yoksa reformlar yoluyla mı değişimin geleceği hep tartışılmalı ve umutsuzluk gittikçe artmaya başladı:

"Kadınların, günlük yaşamı ve kültürü demokratikleştirme çabalarına ilişkin kuramsal ve stratejik anlaşmazlıklar her on yılda bir tekrar ediyor ve her seferinde farklı biçimlerde ortaya çıkıyordu. Kişisel olan şeylerin siyasete aktarılması, farklılık ve eşitlik, birey ve toplum hep eşitlik yaratıyordu; devletin rolü ve yeni bir kültür ve bilinç yaratma tarzı da buna katkıda bulundu. Bu biçimde dönüp dolaşıp geri gelmeler, zamanla cesaret kırıcı hale gelmeye başladı; en coşkulu hayalcileri bile, kadınların değişim yaratacağına duyulan inançlarını sorgulamaya itti." (s. 271)

Kitabın sonuç kısmında tüm bu bölümler boyunca bahsedilen mücadelelerin günümüze yansımalarına değiniliyor. Hem düşünsel olarak hem de kazanılmış haklar olarak günümüzde yaşayan pek çok kadın ve erkek döneme çok şey borçlu. Siyasal, iktisadi eşitlik düşüncesi; sosyal kültürel alanda kadınların ve erkeklerin konularında oluşan değişimler ve halen yapılan mücadele o günlerde başladı ve bugünde bizler devam ettiriyoruz. Bu tarihsel ilişkiyi görebilmek bakımından dahi kitabın çok önemli bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Özellikle 'birinci dalga' kadın hareketi olarak isimlendirilen harekete dair Türkçe çok fazla kaynak kitap yok bu kitabın bu boşluğu da mümkün olduğu mertebede doldurabileceğini kanaatindeyim. Gazeteci Dorothy Thompson 'evkadınlarını' şöyle tanımlıyor: "Senin sorunun," dedim, "hepsini uzmanca ve aşağı yukarı aynı anda yürüttüğün bir düzine mesleğe tek bir ad bulmak zorunda kalmak. Şöyle yazabilirsin: 'idareci, aşçı, hemşire, sürücü, terzi, iç dekoratör, muhasebeci, yiyecek içecek tedarikçisi, öğretmen, özel sekreter' ya da yalnızca 'hayırsever' yaz. (s. 277) Bu çalışma kadınların bu 'zorunlu hayırseverliğine' karşı yeni bir çağ kurma çabalarının bir hikâyesini sunuyor.

- ¹ Hilary Wainwright, Lynne Segal, Sheila Rowbotham (1984). Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik. (Çev.) Emel Çetin Özgül. İstanbul: İletişim.
- ² Sheila Rowbotham (1987). Kadın Bilinci, Erkek Dünyası. (Çev.) Şükrü Alpagut. İstanbul: Payel.
- ³ Sheila Rowbotham (1994). Kadınlar, Direniş ve Devrim. (Çev.) Nilgün Şarman. İstanbul: Payel.
- ⁴ Sheila Rowbotham (2011). Kadının Gizlenmiş Tarihi. (Çev.) Nilgün Şarman. İstanbul: Payel.